

El més important centre regional de les lletres francès és a Montpeller

Un paradís editorial

EL TEMPS ha trobat editors feliços. Els ha trobats a Montpeller. Són feliços perquè se senten protegits i estimats pel seu govern regional, el del Llenguadoc-Rosselló. I perquè el govern regional no els fa la competència; no edita llibres.

El centre regional de les lletres més important de França només té dos professionals de la cultura a sou, la persona encarregada de les relacions culturals i exteriors, Anne Potié, i el director, l'escriptor Gil Jouanard, és el Centre Regional de les Lletres del Llenguadoc-Rosselló, amb seu a Montpeller, que des de la seva creació –l'any 1987– gestiona, per voluntat política del govern regional i que presideix Jacques Blanc, l'ajut institucional als escriptors i editors de la regió.

La migradesa burocràtica de l'organisme és la seva grandesa. Els diners del pressupost públic arriben més de pressa, i molt poc retallats, als seus destinataris. Sis milions de francs francesos cada any, que poden ser comptabilitzats al marge dels sous dels dos responsables del centre, de les secretàries i del manteniment del local, un pis d'un casal antic situat a prop de la cèntrica estació de tren, que el govern regional va rehabilitar l'any 1991.

UNA FORÇA DINÀMICA

Cap govern regional francès no destina al llibre un pressupost tan gran. “Si el Llenguadoc-Rosselló –diu Jacques Blanc– ha optat per fer de la creació literària i de l'activitat editorial un dels punts claus de la seva representativitat no és pas per cap caprici, és perquè el sector del llibre, a la nostra regió, és una força dinàmica”.

Al Llenguadoc-Rosselló hi ha una vuitantena d'editorials, cinquanteset de les quals editen fora del sistema universitari. Les que treuen el cap a tota França, les que tenen una projecció estatal, són una vintena. Moltes d'elles han assolit un gran prestigi. La infraestructura editorial és notable a la regió, amb una llarga llista d'impressors, grafistes,

il·lustradors, tipògrafs i correctors.

Diverses revistes culturals donen testimoni de la vitalitat del sud francès. *Impressions du Sud*, amb seu a Ais-de-Provence, es distribueix al Llenguadoc-Rosselló, i a les regions de Llemotges, Bordeus i Tolosa de Llenguadoc *Noir & Blanc* té una implantació semblant.

“El govern regional defensa molt el llibre”, ens diu Colette Olive, de l'editorial Verdier de Lagrasse, població que es troba a uns 40 quilòmetres de Montpeller. “Ajuda els editors amb subvencions i estades als salons internacionals del llibre, i amb ajuts especials a les traduccions. I també ajuda econòmicament els autors que viuen a la regió”.

Editions Verdier, creada l'any 1979, té un catàleg format amb obres de literatura, filosofia, ciències humanes i poesia, amb predomini de les traduccions, des del català, l'espanyol, l'italià i l'alemany al persa i l'hebreu. Publica de vint a trenta títols cada any. El llibre més venut de l'editorial és un traducció de l'àrab. *La guia dels perplexos*, de Maimònides. En una traducció del català ha publicat *Un estiu a Mallorca* de Llorenç Villalonga.

Verdier es va fer famosa fa tres anys a tot Europa quan va editar l'assaig *Heidegger et le nazisme*, de Víctor Farias, llibre que va ajudar a repescar el passat nazi del filòsof alemany i que va obrir un debat que encara ara no s'ha tancat.

Colette Olive se sent orgullosa de dos joves autors francesos de prestigi, François Bon i Pierre Michon, que ha pispat a dues editorials parisenques de gran anomenada, Minuit i Gallimard.

ESCRITORS QUE ABANDONEN PARÍS

François Bon, a més de deixar una editorial “nacional” per la “regional” Verdier, ha vingut a viure al Llenguadoc, per motius familiars –la seva dona n'és– i rep ajuts del govern regional per participar en tallers d'escriptura.

“Verdier és considerada –ens diu François Bon– una editorial nacional, no regional. Té una difusió estatal. Els meus llibres de Minuit no venen més que els de Verdier. I els tiratges de Verdier són superiors als de Minuit. Crec que es pot ser nacional, des d'una regió i no tens perquè ser de mentalitat i de cultura provincials, encara que no visquis a París. França era un país centralitzat, i encara ho és en molts sentits, i cal aprendre a tre-

El Centre Regional de les Lletres té la seva seu en aquest casal de Montpeller.

LUIS BONADA

La producció editorial del Llenguadoc-Rosselló és variada. El disseny de les portades i dels llibres és de gran qualitat.

LLUIS BONADA

ballar fora de la capital de l'estat. Amb Verdier, a més, i el suport del Centre Regional de les Lletres, que promou la nostra assistència a les fires internacionals del llibre, tant Pierre Michon com jo hem venut els nostres llibres a diferents editorials europees. Michon era autor de Gallimard i Gallimard no va fer res per promoure'l a fora. A les cases grans, només es promouen i ajuden als autors que més venen”.

Verdier té una oficina a París. “Em cal anar-hi –ens diu Colette Olive– per promoure les novetats i trobar-me amb els periodistes”.

L'editorial Les Presses du Languedoc, de Montpellier, també té despatx a París. “Per ser conegut –ens diu el seu fundador, Max Chaleil– cal que hi tinguis un peu. Si no aconseguixes un abast nacional, no existeixes. Encara que la descentralització comenci a funcionar, en el pensament de molts, encara no ho fa. La gent creu que París dóna els certificats de qualitat”.

COMBATRE LA BASTILLA PARISENCA

Max Chaleil va crear l'editorial l'any 1978. Prèviament, havia treballat en diferents editorials de París. “Vam voler mostrar que la Bastilla editorial parisenca pot i cal ser combatuda des de les regions, gràcies a unes estructures més àgils, una cura en la qualitat del llibre, tant formal com de contingut, i a un contacte més viu amb la realitat. I les pesades estructures parisenques frenen la llibertat d'expressió pel sistema de les modes”.

Les Presses du Languedoc s'ha especialitzat en la història regional i el protestantisme. Publica vint títols a l'any i jutja “de

gran importància” els ajuts al llibre del govern regional.

En molts casos, primer existia l'editorial i després l'ajut. Això és més clar encara en una editorial que es va descentralitzar amb l'esperit del maig del 68, Fata Morgana, molt coneguda per l'elegància de les seves edicions, amb força predomini de la poesia, la filosofia i la narració. Publica 25 títols cada any i ha arribat a formar un catàleg que supera les cinc-centes obres. És una editorial clarament minoritària que sap que la majoria dels seus títols s'arribaran a exhaurir, més tard o més d'hora.

A Fata Morgana no li cal fer cap promoció parisenca i Bruno i Marie Roy, els seus amos, han renunciat a la vida de la gran capital perquè saben que a la gran ciutat no tindrien temps per a fer d'editors. “Si fóssim a París sortiríem sempre i no podríem editar”.

RAONS ECONÒMIQUES I MENTALS

Brigitte Rax va fundar l'editorial Clémence Hiver a París, l'any 1988, però tres anys després venia al Llenguadoc per una suma de factors diversos.

“Primer –ens diu–, per raons d'espai, fi-

sic i mental. Aquí em sento més a gust. Després, per raons econòmiques. Ens imprimim els nostres llibres i això costava més car fer-ho a París. Raons econòmiques i mentals. La feina és més serena. I, finalment, pel suport del govern regional”.

Clémence Hiver treu sis títols a l'any. El més venut és *Neuf lettres avec...*, de la poeta russa Marina Tsvetaeva. Tsvetaeva (1892-1941) és l'autora estrella de la casa, amb onze títols.

LA TRADUCCIÓ, PRIVILEGIADA

La traducció és un dels àmbits més ben considerats pel Centre Regional de les Lletres del Llenguadoc-Rosselló, amb ajudes als traductors francesos a d'altres llengües o d'altres llengües al francès, borses que es completen amb subvencions puntuals a les editorials que les publiquen. Determinades llengües en són més ben recompensades que d'altres: català, castellà, italià, grec i portuguès, per raons de proximitat, han estat les escollides, i per aquest ordre, pel Centre Regional de les Lletres, amb el vist-i-plau del govern regional.

La traducció és potser el tret que més bé defineix i agermana les editorials de la regió. Clémence Hiver només publica traduccions. També ho fa Éditions Jacqueline Chambon, l'editorial d'*El quadern gris* de Josep Pla, de Sergi Pàmies, de Quim Monzó, i de Ferran Torrent.

Jacqueline Chambon va fundar l'editorial a Nîmes, l'any 1987. Publica vint títols cada any, amb predomini de la literatura. Venia d'una altra editorial regional, d'una regió veïna, Actes Sud, d'Arles. “Fa deu anys –ens diu– quan Actes Sud va

començar a traduir en ferm, hi havia un gran retard a França en aquest camp. Avui molta gent ha vist que la traducció funciona, que el lector s'interessa per les altres literatures, i tothom en fa. Ara és moda. I n'hi ha una inflació”.

Jacqueline Chambon és crítica amb la premsa de París. “Editar fora de París –ens comenta– ens perjudica perquè la premsa

Cartells de benvinguda, en català, a Montpellier.

LLUIS BONADA

Els editors del Llenguadoc-Rosselló convocats a Montpeller per EL TEMPS, expliquen les seves inquietuds al voltant d'una taula.

LLUIS BONADA

nacional és parisenc. La premsa parla de nosaltres només quan publiquem llibres bons. No parlen de nosaltres per compromís o per quedar bé, com fan els periodistes amb les editorials de París. Això es tradueix també en una discriminació dels premis literaris. Mai no figurem a la carrega dels premis. Tenia agent de premsa a París, però em costava massa diners i he hagut de renunciar-hi”.

Però tota la resta són avantatges. “S’hi viu més bé, aquí. Tenim més temps, els lloguers són més assequibles i els ajuts oficials, considerables”.

El llibre més venut de Jacqueline Chambon és el *best-seller* alemany recent *Lust*, d’Elfriede Jolinok. En català, a més dels autors abans esmentats, ha publicat Mercè Rodoreda, Miquel Llor i Francesc Trabal.

Éditions Climats va ser fundada per Alain Martin i Olivier Rubinstein l’any 1989, en un poble a prop de Montpeller, i ja porten uns cinquanta títols publicats. Combinen els textos inèdits amb els clàssics. El títol de més èxit és un text breu de Stendhal que no es trobava a l’abast dels lectors, *La vie de Mozart*.

Més espavilat que d’altres editorials de París, Climats va tenir l’encert de publicar el text de Balzac *La chef-d’oeuvre inconnue* que va inspirar la celebrada pel·lícula de Jacques Rivette *La belle noiseuse*. Els autors estrangers, clàssics o actuals, també tenen un pes important a Climats: Eliot, Cervantes, Landolfi, Bontempelli i Bryce-Echenique, entre altres.

“El lloc és agradable. L’ajuda institucio-

nal l’hem trobada després”, ens diu Alain Martin. “No, no veig cap inconvenient a ser fora de París”.

Michele Valensi, d’Éditions de l’Éclat, fundada a Combas, a prop de Nimes, l’any 1985, mostra la seva sorpresa per haver venut els dos mil exemplars de *El llibre del gentil e los tres savis* de Ramon Llull, “sense ni una línia a la premsa”, i en molts pocs mesos. Va aparèixer el març de l’any passat, en traducció i presentació de Dominique de Courcelles. Com d’altres traduccions del català, la traducció va rebre un ajut de la Institució de les Lletres Catalanes. La promoció, ens diu, és l’únic problema que tenen pel fet de tenir l’editorial fora de París.

La filosofia és preponderant a l’Éclat. El llibre més venut és *La persuasion et la rhétorique*, de Carlo Michelstaedter, traducció de l’italià.

Més avantatges d’editar aquí: “Els contactes entre els editors són regulars i les relacions entre ells tenen un clima més distès i amistós”, ens diu un d’ells. “I no tenim cap problema per fixar autors. Només els *tifes* renuncien a venir amb nosaltres”, ens diu un altre.

EL TRABUCAIRE, UN CAS ESPECIAL

Un cas especial dins de la regió és l’editorial de Perpinyà més activa, El Trabucaire. Per editar, a més de francès, en català, rep les subvencions directament del gabinet de cultura catalana i occitana del govern regional “Sense aquests ajuts –ens

diuen Maria Àngels Falqués i Robert Avril– no podríem subsistir. També en rebem un altre de la Comunitat Europea”.

El Trabucaire va ser fundada l’any 1985 i ha publicat una cinquantena de títols, uns trenta en català i uns vint en francès. Algun text surt publicat en les dues versions, com ha estat el cas d’*El Rosselló de cara a la revolució francesa*, de Michel Brunet, que forma part de la col·lecció Història.

Fins ara imprimien la majoria dels seus llibres a Barcelona i ara ho faran a Olot, on ha trobat un impressor millor. La voluntat d’El Trabucaire d’acostar-se més a la Catalunya peninsular és evident. Però troben moltes dificultats, per fer-ho. Falqués i Avril tenen altres ocupacions i no poden destinar el temps que caldria a l’editorial. I, ara com ara, no han pogut crear una imatge de marca que es pugui comparar amb els seus col·legues del Llenguadoc o de la resta dels Països Catalans.

Els llibres en català més venuts d’El Trabucaire són els d’història i les narracions de Joan Tocabens.

El gabinet de la cultura catalana i occitana del consell regional també ha subvencionat l’edició d’autors catalans del Rosselló a Barcelona, com ha estat el cas de Josep Sebastià Pons, a Columna.

POLÍTICA DEL CENTRE

Gil Jouanard i Anne Potié van accedir al Centre Regional de les Lletres des de la Casa del Llibre i dels Escriptors de Mont-

Gil Jouanard, director del Centre Regional de les Lletres del Llenguadoc-Rosselló.

L. BONADA

variar alguna línia d'ajuda, i ja està.

I, el segon principi sagrat és no fer publicacions, ni llibres, ni revistes, "per no fer la competència a ningú", ens diu Gil Jouanard. Quan cal fer el catàleg d'alguna exposició, o la guia dels escriptors i professionals de la regió, se n'encarrega la Casa del Llibre i dels Escriptors de Montpeller.

La primera subvenció directa de l'editor del Centre Regional de les Lletres consisteix en la compra d'exemplars. "Exemplars que enviem als instituts francesos estrangers i que no enviem a les biblioteques d'aquí. D'aquesta forma no perjudiquem els llibreters".

Els editors poden rebre, cada any, peticions de compra de 20.000 a 70.000 francs cadascun. Aquest ajut s'estén a les revistes culturals, que reben entre 5.000 i

Torí, Nàpols, Edimburg, Montreal, Jerusalem, Brussel·les, Ginebra, Londres, Leipzig i Tòquio.

Atesa aquesta voluntat internacional i mediterrània, no s'entén –tampoc no ho entenen els directius del Centre Regional de les Lletres– com la promoció cultural exterior del Llenguadoc-Rosselló té, però, tanta mala peça al teler, a Barcelona, on s'ha desaprofitat, fins ara, la nova seu que el govern regional té al carrer de Pau Claris de Barcelona.

El gran esforç financer ha passat desapercbut per l'opinió pública catalana. Els gestors de la Casa del Llenguadoc-Rosselló ni tan sols s'han mostrat sensibles a la llengua catalana, malgrat que el català és una llengua de la seva jurisdicció. Quan l'Institut Francès de Barcelona ja fa anys que utilitza el català en la seva imatge exterior, la casa, que es vol germana, del Llenguadoc-Rosselló de Pau Claris, fa cartells d'una exposició de fotografies de Dalí, en castellà.

A la ciutat, menys catalana que Barcelona, de Montpeller, hi ha cartells de beninguda a les entrades principals, en català, fets per l'ajuntament. En la promoció turística, l'aportació de la seu també ha estat molt pobre.

Consultat sobre el problema, el conseller regional Yves Marchand, diplomàtic, mostra que és conscient del problema: "Caldrà millorar el funcionament de la casa per poder divulgar millor la nostra imatge a Catalunya".

Lluís Bonada

Esquerra: Anne Potié, del Centre Regional de les Lletres, i Etienne Hammel, cap dels serveis de les cultures occitana i catalana del govern regional.

LLUIS BONADA

pell, fundada l'any 1977, on van adquirir experiència en la promoció del llibre.

"La professionalitat i l'empenta de la gent de la Casa del Llibre –ens diu Yves Marchand, batlle de Seta i conseller regional president de la comissió d'economia i cultura– va ser determinant a l'hora de decidir-nos a dirigir la nostra política cultural cap a la promoció editorial, això i la vitalitat del sector".

Gil Jouanard i Anne Potié han executat la política cultural regional sota un parell de principis bàsics indiscutibles que podrien servir d'exemple fora del Llenguadoc-Rosselló.

El primer, ja l'hem esmentat; infraestructura i burocràcia a la més mínima expressió, cosa que permet rendibilitzar al màxim la despesa pública. Ni tan sols han creat comissions, ni assessors. Els responsables del centre es reuneixen periòdicament amb els editors per saber si cal

10.000 francs per a la seva tasca.

Les edicions de gran interès cultural però de producció cara poden rebre ajuts excepcionals.

El Centre dona també ajudes puntuals per a la informatització de l'empresa. "Fins al 30 per cent de la despesa". Aquí també se'n poden beneficiar les revistes culturals.

Una altra línia d'ajudes repercuteix en la qualitat i presentació dels catàlegs. "Els donem diners perquè el facin millor o en puguin imprimir més exemplars".

La promoció exterior és un dels capítols més destactats de la política de promoció al llibre. "Participem, amb estands propis, en quatre o cinc salons francesos i estrangers a l'any i muntem exposicions i seminaris. Les estades dels editors als salons són objecte d'una altra línia d'ajuts".

El centre participa regularment als salons del llibre de París, Frankfurt, Barcelona,

Maria Angels Falqués, directora d'El Trabucaire, de Perpinyà.

CARME PUÉRTOLAS